

נולדתי בהולנד בעיר לא גדולה בבית מסורתי. שמרנו שבת וחגים. בילדותי, למרות שהיינו יהודים והלכנו לבית כנסת אף פעם לא חשנו באנטישמיות. הלכתי לבית ספר רגיל 7 כיתות, ואח"כ בי"ס תיכון. בשנה הראשונה של התיכון נכנסו הגרמנים להולנד. שלושה רבעים של השנה גמרת, ואז נאלצנו לעזוב את ביה"ס מכיוון שהיינו ילדים יהודים. בעיר מגורי נפתח בי"ס לילדים יהודים, ושם הם למדנו. לאותו בי"ס הגיעה גם רותיה סביר. ילדים ומורים מכל הסביבה רוכזו שם ע"מ שיוכלו עוד קצת ללמוד, עד שגם זה כבר היה אסור. הוקמה בעיר מין אכסניה או מעין בית חולים לזקנים שם עבדתי תקופה קצרה עד שהמצב היה כזה שהיינו צריכים להחליט אם להסתתר או להישלח למחנות ריכוז (חשבנו שאלו מחנות עבודה). אחותי הגדולה החליטה שלמחנה היא לא הולכת ובחרה להסתתר. היא דברה גם בשמי, וכך בעזרת מורים שאבי הכיר, אבי היה מורה, הסתתרנו. לאחר מכן פנינו לדודה שלנו שהייתה לה חברה עם הרבה קשרים ושאלנו אותה אם תוכל לקבל ילדה שלא נראית כ"כ יהודייה ולהסתיר אותה. נשלחתי אליה לעיר אחרת ואצלה הסתתרתי ועבדתי כעוזרת בית. באותו מקום ידעו שאני יהודייה. שם יכלתי להיות רק 3 חודשים, מכיוון שהבעל היה פעיל אינטנסיבי במחתרת, ואשתו שפרסה עלי את חסותה חששה שאם הוא ייתפס אז גם אני אתפס בעקבותיו. בעזרת חברי מחתרת אחרים האישה חפשה לי מקום אחר ומצאה משפחה. הוחלט לטובת כל הצדדים שלא להסגיר את יהדותי. אצלם עבדתי כעוזרת בית עד שהגיעו בעלות הברית ושחררו אותנו בספטמבר 1944.

לאחותי היה סיפור דומה. גם היא הסתתרה ועבדה כעוזרת בית, במקום שבו אנשים ידעו שהיא יהודייה. היינו באותה העיר, ורק לעיתים רחוקות נפגשנו ע"מ שלא לסכן את עצמן. ביום יפה בשנת 43 ריכזו הגרמנים את כל היהודים שלא הסתתרו מהפרובינציה, ושלחו אותם לאמסטרדם. מאמסטרדם שלחו אותם ברכבות למחנות ההשמדה. אימי ואחותי הצעירה נשלחו לאושוויץ, שם הומתו בתאי הגזים. את קורותיו של אבי אני לא יודעת, אבל איש מהם לא חזר. אחרי שבנות הברית שחררו את דרום הולנד (הצפון שוחרר רק במאי 45) נשארתי באותה העיר ועזרתי במשק הבית של אותה אישה שהסתירה אותי בזמן המלחמה.

באותו זמן הכרתי את בעלי הראשון שלמה בחרך. שלמה השתייך למה שנקרא "הבריגדה ההולנדית". אלה היו הולנדים אשר ברחו בזמן המלחמה לאנגליה ושם הקימו מעין צבא נפרד מצבאות הברית. שלמה הגיע לעיירה שבה הייתי וניסה לאסוף את הילדים היהודים שנותרו שם ולהקים מעין מרכז יהודי. גם סבתי התגוררה שם, ובביתה התנהלו רוב השיחות וההתייעצויות, ושם רוכזו הילדים.

שלמה היה חלוץ והשתייך, לפני ובזמן המלחמה, לקבוצת "חוליות". הוא היה בהכשרה והכיר את כל הוותיקים של חוליות. נישאנו באוגוסט 45. שלמה השתחרר מהצבא והתחיל לעבוד בשביל העלייה. היות והיה שייך לחלוצים די ותיקים, היינו הראשונים בתור לסרטיפיקטים, לעלות ארצה באופן רשמי. אלא ששלמה חלה מאוד, וככבר קבלנו את הסרטיפיקטים, והכל היה מוכן לעליה, הרופא אמר ששלמה במצב שלא מאפשר נסיעה. הוא היה בן 27 – 28. בסוכנות החליטו שחבל לבזבז סרטיפיקטים ופנו לזוג שהיה אחרינו ברשימה. אילה היו יוסף וצפורה בר אשר. מאחר שצפורה וגם אני היינו כבר בהריון מתקדם, הוחלט בסוף

ששתינו נעלה על האנייה ונסע ארצה. הבחורים יישארו ויגיעו איך שהוא אח"כ. כך באמת היה. עליתי עם צפורה ארצה, והבחורים הגיעו יותר מאוחר, באופן בלתי לגאלי.

הגעתי לקיבוץ, ובדיוק 6 שבועות אח"כ ביוני ילדתי את זאבי. שלמה הגיע באוגוסט (באותו המסע ביחד עם שפרה). יוסף בר אשר הגיע רק בנובמבר של אותה שנה. כך ששתינו ילדנו לבד בלי שהבעלים היו בסביבה.

מאחר ושלמה היה שייך לקבוצת "חוליות", אז איך שירדנו מהאנייה, אחרי יום אחד בעתלית נסענו צפורה ואני ישר לחוליות. כשהגענו אנשים מאוד התפלאו מה פתאום הגיעו שתי נשים בסוף הריון לקיבוץ. מסתבר שהייתה שביית דואר באותו זמן, והמכתב המספר על בואנו הגיע רק הרבה אחרינו. מאחר והכירו את יוסף ואת שלמה, קבלו אותנו ושכנו אותנו בחדר. הדבר הובא לאספה בחד"א, ושם הוחלט שמותר לנו להישאר בחוליות עד שיגיעו הבחורים, "ואז נראה הלאה".

ההתחלה היתה כמובן קצת מוזרה. לא הרגשתי טוב כאן. מהולנד נשלחתי ע"מ שלא לבזבז סרטיפיקט. וכשהגעתי הנה הרגשתי, כאילו עושים לי טובה ומחזיקים אותי עד שיגיע בעלי. אח"כ הבנתי את הדבר קצת יותר טוב. ראיתי שהמצב הכלכלי היה מאוד קשה וכן מצד הדיור, ולפתע מגיעות שתי בחורות ועוד בהריון. וככה איכשהו נקלטתי בחוליות.

בתחילה מכיוון שהייתי בסוף ההריון, ישבתי במתפרה, ואח"כ ששה שבועות בבית בחופשת לידה. זאבי נולד בטבריה בביה"ח "שוויצר", לשם שלחו אז את כל היולדות. חשוב לי לציין שכאשר הגעתי לחוליות לא הכרתי אף אחד. לפני המלחמה הייתי צעירה מדי מכדי להצטרף לחלוצים, ובעיר מגורי לא התגורר אף אחד מאלה שעלו לחוליות. את כל התקופה הראשונה של גידול הילד במקום חדש וזר עברתי לבד.

בבית התינוקות באותה תקופה (ועוד שנים רבות אח"כ) היו כל מיני סידורים שהיום פשוט לא מתקבלים על הדעת. מי שישמע את זה היום פשוט לא יאמין. אחרי ששה שבועות ראשונים, הוכנס הילד לבית התינוקות, ועד גיל חצי שנה אסור להוציא אותו משם. פחדו מאוד שהילדים יידבקו במחלות. האימהות היו באות להיניק וקצת לשחק אחה"צ, ופרט לזה כלום. גם אפשרות מעשית לקחת את התינוקות הביתה לא היתה. עד חצי שנה אף תינוק לא יצא מבית התינוקות הביתה. אלא אם היה חולה ואז החזיקו אותו באיזולציה (בידוד) בתוך חדר ההורים. זאבי לא היה חולה כל כך כן שלא היה צריך איזולציה. וחוץ מזה אני לא יודעת איך היינו מסתדרים גרנו בחדר 3*4 עם עוד שתי בחורות, מה שהיה נחשב לתנאים טובים. אי אפשר היה לחשוב על להכניס לשם תינוק.

אחרי חופשת הלידה התחלתי לעבוד במטבח, ולמרות שהעבודה היתה מאוד קשה, מכיוון שהכל היה "פרוביזורי", מאוד נהניתי ולא חשבתי לרגע לצאת ולחפש עבודה אחרת.

נולד זאבי אחרי כמעט שלוש שנים נולדה חוה. בשנת 1951 אחרי ניתוח אולקוס שלמה נפטר.

אל דוד (זוננפלד), שכבר היה בקיבוץ הרבה לפני כן, התוודעתי באותה תקופה. ב 1952 החלטנו להתחתן ולהקים המשך למשפחה.

תמיד אהבתי ילדים, וממש לפני שעמדתי ללדת את חוה בא אלי חנן פלד ושאל אם אני רוצה להיות מטפלת של ילדים קטנים. התלבטתי מכיוון שהכשרה לא היתה לי, וחשבתי שלא מספיק שאני אוהבת ילדים. חנן אמר לי: "תנסי ותראי שזה ילך". וכך אכן היה. אחרי הלידה של חוה קבלתי קבוצה קטנה (דיצה, גיורא – קבוצת כלנית הגדולים) והתחלתי לעבוד כמטפלת. זה נמשך מאז 22 שנים רצופות. קודם מטפלת פעוטון ואח"כ כגננת. השתדלתי תמיד לקחת קבוצה צעירה וללוות אותה עד הגיעה לבי"ס.

דברים שהשתנו בזמן שעבדתי בבתי ילדים, קודם כל שכבר ירדו מהסגר הרמטי כל כך בבית התינוקות. קודם חצי שנה אחר כך אחרי ארבעה חודשים היה מותר לתינוק לבוא הביתה. כך זה נעשה יותר ויותר חופשי. מה שעוד לא אהבתי וזה היה חובה, זה היה בערב עוד פעם לחזור ולהשכיב את הילדים. היינו רגילים שההורים היו באים להשכיב את הילדים ואז באה המטפלת ויושבת לה שם עד שהילדים ישנים ואז היא הולכת הביתה. זה כמובן הכביד מאוד על החיים הפרטיים, כי בזמן שאת יושבת בבית הילדים, את לא יכולה להשכיב את הילדים שלך.

הראיון נקטע כאן